

**Шановні читачі!**

*Сьогодні в нашій країні проводиться реформа децентралізації – одна з найскладніших і найактуальніших реформ за останні роки, яка вплине, зокрема, на діяльність багатьох закладів культури. Готовими до змін мають бути і бібліотеки.*

*З огляду на це пропонуємо Вашій увазі Методичні рекомендації, підготовлені Н. Розколупою, заступником генерального директора Національної парламентської бібліотеки України*

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ  
З ОРГАНІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК  
В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ**

**I. Загальні положення**

1. Ці Методичні рекомендації розроблено відповідно до Законів України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад». Вони можуть застосовуватися органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень у процесі організації мережі публічних бібліотек в об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ) із метою забезпечення належного рівня надання послуг у сфері культури.

2. У Методичних рекомендаціях уживаються терміни, визначені законодавством України.

Інші терміни вживаються у таких значеннях:

– бібліотечний пункт – форма нестационарного бібліотечного обслуговування, яка передбачає надання бібліотечних послуг територіально відокремленим підрозділом публічної бібліотеки, де працює її штатний працівник;

– нестационарне бібліотечне обслуговування – обслуговування поза межами стаціонарної бібліотеки, що забезпечує наближення бібліотечних послуг за місцем роботи, навчання, відпочинку або проживання населення; може здійснюватись у формі бібліотечного пункту, пересувної бібліотеки тощо;

– пересувна бібліотека – форма нестационарного бібліотечного обслуговування, яка передбачає надання бібліотечних послуг за допомогою спеціально облаштованих транспортних засобів (бібліобусів).

3. Мережа публічних бібліотек в ОТГ організовується з урахуванням Мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 № 510.

4. Необхідно враховувати, що відповідно до частини третьої статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» ОТГ є правонаступником усього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

5. Виходячи з практики утворення ОТГ, можна виділити такі типи районів:

– межі району повністю збігаються з межами однієї ОТГ (район – одна громада);

– район, територія якого повністю покривається ОТГ (район – кілька громад);

– район, межі якого майже повністю збігаються з межами ОТГ (декілька сільських рад не входять до складу ОТГ);

– район, в якому лише декілька сільських рад об'єднано в громади;

– район, в якому утворено одну ОТГ з адміністративним центром у центрі району (територія ОТГ є меншою, ніж площа половини району);

– район, в якому утворено одну чи декілька ОТГ з центрами в селах (площа ОТГ у сумі менша за площу половини району);

– ОТГ, яка має площу, меншу за встановлену Методикою формування спроможних територіальних громад, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 214.

**II. Варіанти організації  
мережі публічних бібліотек в ОТГ**

1. Щодо організації мережі публічних бібліотек у районах першого типу (район – одна громада):

1.1. Необхідно враховувати приписи частини третьої статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» стосовно того, що все майно спільної власності територіальних громад такого району є комунальною власністю ОТГ, а пов'язані з таким майном права та обов'язки належать об'єднаній територіальній громаді з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

1.2. Позаяк усі населені пункти району мають один спільний орган місцевого самоврядування, то в такому районі недоцільно організовувати мережу публічних бібліотек як централізовану бібліотечну систему (далі – ЦБС).

1.3. Оптимальним варіантом організації мережі публічних бібліотек у районах першого типу буде створення рішенням органа місцевого самоврядування ОТГ на базі ЦБС чи всіх публічних бібліотек району (у випадку, коли ЦБС у районі не було) публічної бібліотеки як комунального закладу (бажано – зі статусом юридичної особи), що перебуватиме у власності ОТГ та утримуватиметься з її бюджету. Місцезнаходженням такої публічної бібліотеки буде колишня районна бібліотека, а інші публічні бібліотеки, розташовані на території району, набудуть ста-

тусу відокремлених структурних підрозділів (філій) публічної бібліотеки ОТГ.

2. У районах другого типу (район – кілька громад) можуть розглядатися такі варіанти організації мережі публічних бібліотек:

2.1. У разі, коли в районі функціонує ЦБС, може залишитися саме така модель. При цьому необхідно врахувати, що ЦБС перебуває у спільній комунальній власності всіх ОТГ району та утримується з районного бюджету.

2.2. Рішенням органів місцевого самоврядування в ОТГ утворюються публічні бібліотеки з філіями. Такий варіант організації мережі публічних бібліотек застосувати простіше у випадку, коли в районі ЦБС не функціонувала. При цьому районна бібліотека задовольняє спільні потреби всіх територіальних громад району та не може бути передана до комунальної власності однієї з ОТГ без відповідних рішень органів місцевого самоврядування інших ОТГ району.

2.3. Якщо в районі ЦБС існує, необхідно врахувати, що відповідно до абзацу три пункту 10 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» районні ради за пропозиціями сільських, селищних, міських рад повинні приймати рішення про передачу до комунальної власності відповідних територіальних громад окремих об'єктів, спільної власності територіальних громад, які перебувають на їх території і задовольняють колективні потреби виключно цих територіальних громад. Таким чином, до комунальної власності ОТГ можуть бути передані філії ЦБС, що функціонують на території вказаної ОТГ. Районна бібліотека, відповідно до законодавства, не може бути передана в комунальну власність однієї з ОТГ району (без відповідних рішень органів місцевого самоврядування інших ОТГ району), навіть якщо вона розміщена на її території, оскільки забезпечує потреби жителів усіх населених пунктів району.

3. Для районів інших типів, зазначених у абзацах чотири – сім пункту п'ять розділу I цих Методичних рекомендацій, можна запропонувати такі варіанти організації мережі публічних бібліотек:

3.1. У разі, коли в одному з таких районів функціонує ЦБС, може залишитися саме така модель. При цьому необхідно врахувати, що ЦБС перебуває у спільній комунальній власності всіх територіальних громад і ОТГ району та утримується з районного бюджету.

3.2. Якщо в районі функціонує ЦБС, за зверненнями органів місцевого самоврядування ОТГ і відповідно до рішення районної ради філії ЦБС, розміщені на території ОТГ, передаються в її власність. Орган місцевого самоврядування ОТГ утворює публічну бібліотеку з філіями. ЦБС на території населених пунктів, що розміщені поза межами ОТГ, продовжує функціонувати у складі районної бібліотеки і філій.

3.3. У разі відсутності в районі ЦБС орган місцевого самоврядування ОТГ на базі публічних бібліотек, що функціонують на її території, утворює публічну бібліотеку з філіями. Органи місцевого самоврядування населених пунктів, які не входять до складу ОТГ, продовжують бібліотечне обслугову-

вання населення за існуючою в них моделлю. Утримання бібліотек у таких населених пунктах здійснюється з районного бюджету через міжбюджетні трансферти. При цьому районна бібліотека залишається у спільній комунальній власності територіальних громад, які не ввійшли до складу ОТГ.

4. Органи місцевого самоврядування ОТГ мають забезпечити в публічній бібліотеці процеси, які до цього централізовано здійснювалися в районній бібліотеці: комплектування та обробку бібліотечних фондів, методичне забезпечення, роботу міжбібліотечного абонементу тощо. Разом з тим органи місцевого самоврядування ОТГ та громад, які не входять до складу ОТГ, можуть вирішити питання організації вищевказаних процесів на базі публічної бібліотеки однієї ОТГ відповідно до законодавства. Так, частина третя статті 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» дає змогу органам місцевого самоврядування об'єднувати на договірних засадах кошти місцевих бюджетів для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій. А Закон України «Про співробітництво територіальних громад» визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, його принципи, форми та механізми стимулювання, фінансування і контролю. Зокрема, відповідно до частини першої статті 4 цього Закону співробітництво територіальних громад може здійснюватися у формах:

- делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;

- реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;

- спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів;

- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів;

- утворення суб'єктами співробітництва спільного органа управління для спільного виконання визначених законом повноважень.

### **III. Питання реорганізації ЦБС та утворення публічної бібліотеки ОТГ**

1. У разі, якщо ЦБС має статус юридичної особи, на неї розповсюджуються загальні правові норми щодо припинення юридичної особи. Відповідно до статті 104 Цивільного кодексу України юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації.

2. У результаті реорганізації юридична особа передає своє майно, права та обов'язки іншим юридичним особам – правонаступникам. Ліквідація юридичної особи здійснюється без переходу її прав і обов'язків до інших осіб, тобто без правонаступництва. При ліквідації юридичної особи її права та обов'язки припиняються.

3. Загальні вимоги щодо проведення реорганізації юридичної особи містяться у статтях 105–108 Цивільного кодексу України. Також необхідно враховувати норми статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

4. Орган, що прийняв рішення про реорганізацію юридичної особи, відповідно до статті 105 Цивільного кодексу України призначає комісію з реорганізації, голову комісії та встановлює порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, яка припиняється, котрий не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи.

5. До комісії з реорганізації з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами юридичної особи. Голова, члени комісії представляють її у відносинах з третіми особами та виступають у суді від імені юридичної особи, яка припиняється.

6. Відповідно до статті 107 Цивільного кодексу України після закінчення строку для пред'явлення вимог кредитором та задоволення чи відхилення цих вимог комісія з реорганізації юридичної особи складає передавальний акт (у разі злиття, приєднання або перетворення) або розподільчий баланс (у разі поділу), який має містити положення про правонаступництво щодо майна, прав та обов'язків юридичної особи, що припиняється шляхом поділу, стосовно всіх її кредиторів та боржників, включаючи зобов'язання, які оспорується сторонами. Передавальний акт (розподільчий баланс) затверджується органом, який прийняв рішення про її припинення.

7. Необхідно враховувати обов'язкове отримання погодження Міністерства культури України на реорганізацію ЦБС (стаття 15 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу») та на виключення її з базової мережі закладів культури (частина перша статті 22 Закону України «Про культуру»).

8. Без проведення реорганізації передати частину майна, прав та обов'язків ЦБС до створюваної публічної бібліотеки ОТГ можна відповідно до статті 109 Цивільного кодексу України за розподільчим балансом як виділ.

9. Рішення про створення публічної бібліотеки ОТГ приймає орган місцевого самоврядування ОТГ на пленарному засіданні відповідно до пункту тридцять частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

10. Директора публічної бібліотеки ОТГ призначає на посаду та звільняє з неї сільський (селищний, міський) голова відповідно до пункту десятого частини четвертої статті 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та з урахуванням статей 21, 21<sup>1</sup>– 21<sup>5</sup> Закону України «Про культуру».

11. Орган місцевого самоврядування ОТГ розробляє та затверджує статут публічної бібліотеки ОТГ. Вимоги до статуту юридичної особи наведено в статті 88 Цивільного кодексу України та пунктах вісім–дев'ять частини першої статті 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

12. При розробленні статуту публічної бібліотеки ОТГ відповідний орган місцевого самоврядування повинен враховувати завдання, права та обов'язки бібліотек, визначені Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», а також завдання, визначені підпунктом п'ятим пункту шість Прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 24.12.2015 № 911-VIII (побудова нової моделі надання послуг музеями та бібліотеками; розширення переліку послуг з організації дозвілля населення з використанням новітніх технологій; створення на базі бібліотек державної та комунальної власності центрів обслуговування громадян, основним завданням яких є задоволення потреб громадян у публічній інформації, забезпечення їх доступу до державних та регіональних електронних інформаційних ресурсів, надання консультативних послуг з питань електронного оформлення звернень до органів державної влади).

13. Вимоги до найменування юридичної особи викладено у статті 90 Цивільного кодексу України, статті 16 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» та у Вимогах до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 05.03.2012 № 368/5.

14. Публічна бібліотека ОТГ має у своїй структурі відокремлені структурні підрозділи (філії) відповідно до законодавства. Філія – відокремлений структурний підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій.

15. Відповідно до статті 95 Цивільного кодексу України філії не є юридичними особами. Вони наділяються майном юридичної особи, що їх створила, і діють на підставі затвердженого нею положення. Відомості про філії повинні міститися в статуті публічної бібліотеки ОТГ.

16. Державна реєстрація публічної бібліотеки ОТГ здійснюється у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

#### **IV. Гарантії працівникам у випадку проведення реорганізації ЦБС, інших публічних бібліотек**

1. Можливість для звільнення працівників у разі реорганізації підприємства, установи, організації, в тому числі ЦБС, інших публічних бібліотек, допускається тільки за умови скорочення штату або чисельності працівників. Право визначити чисельність і штат працівників належить власникові або уповноваженому ним органу.

2. Відповідно до частини третьої статті 36 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпПУ) в разі зміни власника організації, а також у разі її реорганізації дія трудового договору працівника продовжується. Припинення трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органа можливе



лише в разі скорочення чисельності або штату працівників (пункт один частини першої статті 40 КЗпПУ).

3. Власник або уповноважений ним орган повинен додержуватися такого порядку дій:

3.1. Якщо в організації створено первинну профспілкову організацію, власник або уповноважений ним орган має дотримуватися вимог частини третьої статті 22 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». У разі, якщо роботодавець планує звільнення працівників з причин економічного, технологічного, структурного чи аналогічного характеру або у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією, зміною форми власності підприємства, установи, організації, він повинен завчасно, не пізніше як за три місяці до наступних звільнень, надати первинним профспілковим організаціям інформацію щодо цих заходів, включно з інформацією про причини наступних звільнень, кількість і категорії працівників, яких це може стосуватися, про терміни здійснення звільнень, а також провести консультації з профспілками про заходи щодо запобігання звільненням чи зведення їх кількості до мінімуму або пом'якшення несприятливих наслідків будь-яких звільнень. Профспілки мають право вносити пропозиції органам державної влади, органам місцевого самоврядування, роботодавцям, їх об'єднанням стосовно перенесення термінів, тимчасового припинення або скасування заходів, пов'язаних із звільненням працівників. Ці питання є обов'язковими для розгляду.

У випадку, коли на підприємстві немає профспілки, зазначені питання бажано погоджувати з виборним представником від трудового колективу; слід отримати згоду від виборного органа первинної профспілкової організації (профспілкового представника) на розірвання трудового договору з підстав, передбачених пунктом один статті 40 КЗпПУ, щодо кожного працівника, крім випадків, коли така згода не вимагається. Подання власника або уповноваженого ним органа розглядається в порядку, передбаченому статтею 43 КЗпПУ.

3.2. Скласти і затвердити в установленому порядку новий штатний розпис.

3.3. Здійснити необхідні заходи у зв'язку зі звільненням працівників (не пізніше ніж за два місяці до їх проведення), зокрема ознайомити працівників з наказом під розпис та вручити письмове повідомлення про звільнення. Одночасно з попередженням запропонувати працівникові іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації.

4. Працівники, яких попереджено про наступне звільнення і посади яких відсутні в новому штатному розписі, продовжують працювати ще не менше двох місяців і отримують заробітну плату. Виплата заробітної плати у цьому випадку здійснюється на підставі положень чинного трудового договору, дію якого не припинено, тобто трудовий договір продовжується.

5. Частиною другою статті 49<sup>2</sup> КЗпПУ передбачено, що при звільненні працівників у випадках змін в організації виробництва і праці має враховуватися переважне право на залишення на роботі, передбачене законодавством.

6. У разі звільнення працівників за пунктом один статті 40 КЗпПУ діють обмеження щодо звільнення окремих категорій працівників, встановлені статтями 184, 186<sup>1</sup> Кодексу, а саме: вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (до шести років – у випадках, передбачених частиною другою статті 179 Кодексу), одиноких матерів (за наявності дитини віком до 14 років або дитини-інваліда); батька, який виховує дітей без матері (в тому числі в разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також опікунів (піклувальників), прийомних батьків.

7. У разі прийняття рішення стосовно звільнення працівників слід дотримуватися положень статей 47 та 116 КЗпПУ. Так, відповідно до статті 47 Кодексу в день звільнення власник або уповноважений ним орган зобов'язаний видати працівникові належно оформлену трудову книжку і провести з ним розрахунок у строки, зазначені в статті 116 Кодексу. У разі звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органа в день звільнення роботодавець або уповноважений ним орган зобов'язаний видати працівнику копію наказу про звільнення з роботи. В інших випадках звільнення копія наказу видається на вимогу працівника.

8. При припиненні трудового договору з підстави, зазначеної пунктом один частини першої статті 40 Кодексу, працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі не менше середнього місячного заробітку (стаття 44 КЗпПУ).

## **V. Структура та штати публічної бібліотеки ОТГ**

1. Структура та штати публічної бібліотеки ОТГ визначаються з урахуванням кількості її користувачів, видачі документів, відвідувань (у тому числі веб-сайту та соціокультурних заходів), рівня впровадження інформаційних технологій.

2. Залежно від цих показників у структурі публічної бібліотеки можуть бути створені бібліотека для дітей або відділ обслуговування дітей; відділи (сектори) комплектування та каталогізування фондів; обслуговування користувачів; методичний; нестационарного обслуговування; інформаційних технологій тощо.

3. З урахуванням кількості будівель (приміщень), у яких розміщується публічна бібліотека, їх площ та інженерних комунікацій у структурі публічної бібліотеки ОТГ можуть функціонувати господарський та технічний відділи (сектори).

4. Кількість філій визначається з урахуванням Мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 № 510.

5. Гранична штатна чисельність керівників, професіоналів та фахівців визначається з урахуванням Типових норм часу на основні процеси бібліотечної роботи, затверджених наказом Міністерства культури і туризму України від 29.12.2008 № 1631/0/16-08.

6. Штатним розписом публічної бібліотеки ОТГ можуть передбачатися посади заступників дирек-

тора; посада бухгалтера чи бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером залежно від обраної форми організації бухгалтерського обліку (частина четверта статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»).

#### **VI. Організація бібліотечного фонду та бібліотечного обслуговування в публічній бібліотеці ОТГ**

1. Створена публічна бібліотека ОТГ, отримавши бібліотечні фонди за передавальним актом, розподільчим балансом чи іншим документом залежно від способу її створення, організовує їх облік відповідно до Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах, затвердженої наказом Міністерства культури і туризму України від 03.04.2007 № 22.

2. Для сумарного обліку бібліотечного фонду створеної публічної бібліотеки ОТГ заводиться Книга сумарного обліку на весь фонд публічної бібліотеки та окремі книги сумарного обліку на фонди кожної філії.

3. Для індивідуального обліку книг і брошур заводиться Інвентарна книга (створюється обліковий

каталог тощо). При цьому кожному примірнику видання присвоюється інвентарний номер.

4. Книги сумарного обліку, інвентарні книги, в яких вівся облік фондів бібліотек, правонаступниками котрих стала публічна бібліотека ОТГ, закриваються та зберігаються відповідно до нормативно-правових актів у сфері архівної справи.

5. Бухгалтерський облік бібліотечних фондів, інших активів публічної бібліотеки ОТГ здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі.

6. Бібліотечне обслуговування здійснюється за місцезнаходженням публічної бібліотеки ОТГ та її філій.

7. У населених пунктах із кількістю жителів до 500 осіб бібліотечне обслуговування може здійснюватися за допомогою нестационарних форм (бібліотечний пункт, пересувна бібліотека тощо). При цьому слід враховувати, що бібліотечний пункт не має статусу відокремленого структурного підрозділу бібліотеки (філії).